

KONCEPCIA KURZU DIDAKTIKY ANGLICKÉHO JAZYKA AKO CUDZIEHO JAZYKA V SLOVENSKOM KULTÚRNOM KONTEXTE BUDÚCICH UČITEĽOV

Zuzana Straková

Katedra anglického jazyka a literatúry Fakulty humanitných a prírodných vied
Prešovskej univerzity v Prešove

Anotácia: Článok sa zaoberá koncepciou predmetu didaktika cudzieho jazyka na Katedre anglického jazyka a literatúry Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity. Autorka opisuje súčasnú stav vyučovania, ako aj zmeny, ktoré v predmete nastanú po zavedení kreditového systému na Prešovskej univerzite.

Kľúčové slová: didaktika cudzieho jazyka, pedagogický výskum, príprava budúcich učiteľov

Postavenie didaktických predmetov v rámci študijného programu je na rôznych fakultách odlišné. V závislosti od toho je odlišný aj priestor, aký je predmetu didaktika venovaný. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove ponúka v rámci jednopredmetového aj dvojpredmetového štúdia štyri povinné semestre didaktiky cudzieho jazyka a jeden semester v rámci výberového seminára.

Didaktika cudzieho jazyka bola na Katedre anglického jazyka a literatúry od počiatku pod vplyvom zahraničných lektorov, a tak sa pri výstavbe základných učebných osnov použilo anglosaské *know-how* pre vyučovanie cudzích jazykov. Vzhľadom na vysokú úroveň rozpracovania tejto problematiky či už britskými, alebo americkými odborníkmi sa vytvoril dobrý základ na vytvorenie flexibilného

systemu, ktorý spolu s pedagogickou praxou tvoril základný kameň na rozvíjanie profesijných spôsobilostí budúcich učiteľov. V priebehu 15 rokov sa tento systém menil jednak z hľadiska obsahu, ale tiež z hľadiska rozsahu, ktorý sa jednotlivým témam venoval. Napríklad problematika vyučovacích metód v anglickom jazyku koncom 90-tych rokov ustúpila do úzadia a zvýšená pozornosť sa začala venovať individualizácii učebného procesu, jeho jedinečnosti, čím sa pozornosť zamerala najmä na rešpektovanie učebných štýlov, inteligencií, ale tiež rozvíjanie učebných stratégií.

V súčasnosti prvý semester didaktiky cudzích jazykov ponúka úvod do didaktiky cudzieho jazyka na všeobecnej úrovni a je prepojením pedagogicko-psychologických disciplín, všeobecnej didaktiky a vyučovania anglického jazyka. Študenti sa zaoberajú témami ako:

- faktory ovplyvňujúce osvojovanie si cudzieho jazyka,
- učebné štýly a stratégie v cudzom jazyku,
- vyučovací štýl učiteľa,
- roly učiteľa,
- riadenie učebného procesu,
- plánovanie hodiny,
- komunikácia v triede, ...

Aj napriek tomu, že niektoré z týchto tém prioritne patria do predmetov pedagogického a psychologického základu, dlhoročná skúsenosť poukazuje na skutočnosť, že študenti nedokážu aplikovať teoretický základ, ktorý získajú na hodinách týchto predmetov, do konkrétnej situácie vo vyučovaní cudzieho jazyka. Napríklad tému učebných štýlov nemožno prenechať predmetu všeobecného základu a neobjasniť študentom konkrétnu aplikáciu na vyučovanie slovnej zásoby alebo gramatiky cudzieho jazyka. Rovnako necitíme dostatočnú pripravenosť študentov v oblasti vekovej charakteristiky, aj napriek absolvovaniu predmetu vývinová psychológia. Pre vyučovanie jazyka sú to však kľúčové otázky, vzhľadom na zákonitosti učebného procesu, ktoré sú úplne odlišné pre deti, pre dospievajúcich alebo pre dospelých. Z toho vyplýva, že zaradenie „premostovacích“ tém je nevyhnutné na pochopenie podstaty učebného a zároveň aj vyučovacieho procesu.

V druhom semestri každá hodina didaktiky obsahuje mikroyučovanie v rozmedzí 10 – 15 minút a všetci študenti majú možnosť vystriedať sa v mikroyučovaní niekoľkokrát počas semestra – v závislosti od počtu študentov v triede. Každý výstup sa nahráva videokamerou a má vždy jedného alebo dvoch pozorovateľov z radov študentov. Každý seminár má rovnakú štruktúru, aby sa u študentov vžili určité postupy pri hodnotení hodiny. Táto štruktúra vyzerá takto: po výstupe študenta nasleduje krátka diskusia, v ktorej najprv študent, ktorý učil, položí jednu otázku každému pozorovateľovi (napr. *Porozumeli študenti mojim inštrukciám?*). Potom sa pozorovatelia pýtajú študenta, ktorý učil (napr. *Prečo si sa rozhodol použiť prácu v skupinách?*) a nakoniec dostávajú priestor študenti, ktorí simulovali žiakov a vyučujúci didaktik. Táto diskusia je orientovaná na kladenie otázok a na hľadanie možností riešenia určitých situácií. Cieľom nie je robiť závery alebo posudzovať študenta, ale poukázať na rôzne možnosti, ktoré má učiteľ k dispozícii.

Po hodine si študent sám analyzuje hodinu prostredníctvom videokazety a vypracuje vlastné hodnotenie svojej hodiny, ktoré prezentuje na začiatku ďalšieho seminára. Toto hodnotenie je opäť štruktúrované z rovnakého dôvodu, ako bolo uvedené vyššie. Každý študent hľadá odpovede na tieto otázky:

- Splnila moja hodina svoj cieľ?
- Čo sa žiaci naučili?
- Zapojili sa do hodiny všetci?
- Bola pre žiakov hodina zaujímavá? (A pre mňa?)
- Kto pracoval na hodine viac – ja, alebo žiaci?
- Ako som spokojný/á so svojím štýlom?
- Čo sa mi na mojej hodine páčilo?
- Čo by som zmenil/a, keby som ju učil/a ešte raz?

Hľadaním odpovedí na tieto otázky sa študenti zamýšľajú nad rôznymi aspektmi vyučovacieho procesu. Sú schopní odhaliť zaujímavé skutočnosti, ktoré by inak ostali nepovšimnuté. Uvediem zopár príkladov:

- *„Nechcelo sa mi veriť ako na tej hodine pobežujem, zadávam pokyny, píšem na tabuľu, rozdávam papiere a iné veci a moji žiaci si pekne sedia, nepohnú sa, len ma pobavene sledujú. Myslím, že som ich mohla zapojiť do mnohých aktivít – vôbec som si to neuvedomila počas hodiny. Nabudúce musím túto prácu rozdeliť rovnomerne.“*
- *„Moji žiaci ma vôbec nemohli počuť. Hovorila som veľmi ticho a monotónne.“*
- *„Myslím, že hodina sa im páčila, lebo sa celý čas usmievali. A páčila sa aj mne. Cítila som sa veľmi dobre.“*
- *„Všimol som si, že som niekoľkokrát použil odborné termíny, ktorým síce moji kolegovia rozumeli, ale skutoční žiaci by netušili, o čom hovorím. Myslím, že si budem musieť pripraviť viac príkladov, aby to pochopili bez zbytočnej teórie.“*

Tematicky je druhý semester orientovaný na vyučovanie jazykových spôsobilostí – čítanie, písanie, počúvanie a hovorenie, ďalej na vyučovanie gramatiky a slovnej zásoby anglického jazyka na základnej škole a tretí semester – na vyučovanie na strednej škole. Zahrnuté sú aj také témy, ako je hodnotenie a analýza učebnice, efektívne využívanie učebnice ANJ, využívanie autentického materiálu, práca s textom, využívanie doplnkového materiálu – napríklad slovníkov, ale aj práca s didaktickou technikou a využívanie výpočtovej techniky.

Tretí semester má však inú organizáciu seminára, kde je študentom umožnené využiť plnú 45-minútovú hodinu na prezentáciu vybranej témy. Táto téma je spracovaná formou workshopu a jej cieľom je umožniť kolegom, aby získali širší prehľad o možnostiach a aktivitách, ktoré môžu pri rozvíjaní príslušnej jazykovej spôsobilosti použiť. Kľúčovým momentom je hodnotenie, ktoré sa po prvýkrát objavuje v rámci didaktiky ako súčasť skúšky z predmetu didaktika. Študenti sú vopred oboznámení s kritériami hodnotenia i s počtom bodov, ktorý môžu za svoju prezentáciu získať. Tieto kritériá zahŕňajú takéto oblasti:

- plánovanie a reflexia – študenti predkladajú plán každej prezentácie a po odučení hodiny vypracujú sebareflexiu, pre ktorú môžu využiť skúsenosti z predchádzajúceho semestra,

- riadenie vyučovacieho procesu – plynulosť prezentácie, logická návaznosť jednotlivých častí, formy práce, vyváženosť dĺžky prehovoru učiteľa a študenta a pod.,
- používanie učebných pomôcok – variabilita a efektívnosť,
- ústny prejav – sleduje sa spôsobilosť používať cudzí jazyk, pričom sa kladie dôraz na plynulosť a správnosť ústneho prejavu, zrozumiteľnosť, výslovnosť, ale aj na primeranú odbornosť.

Posledný semester v rámci povinnej didaktiky sa sústreďuje na zamýšľanie sa nad takými témami, ktoré zhŕňajú skúsenosti z predchádzajúcich troch semestrov. Práca na seminároch je opäť orientovaná na študentov a jej cieľom je poskytnúť im priestor na získanie schopnosti klásť otázky a viesť diskusiu k určitej téme podľa učebných osnov:

- vyučovacie metódy anglického jazyka,
- komunikatívny prístup a tradičné vyučovanie,
- humanistické prístupy k osvojovaniu si cudzieho jazyka,
- rozvíjanie autonómneho učenia,
- projektová práca,
- učebné osnovy a iné pedagogické dokumenty,
- rozvíjanie kultúrnej a multikultúrnej kompetencie,
- testovanie cudzojazyčnej kompetencie,
- profesijný rozvoj učiteľa anglického jazyka.

Študenti dostanú zoznam článkov ku každej téme a tie si pred seminárom prečítajú. Študent, ktorý vedie diskusiu, im kladie otázky, ktoré vedú ich myšlienkové postupy k zdôvodňovaniu, analýze, reflexii a komparácii, čím sa vytvára určité premostenie teórie a praxe, ktoré sa tradične vnímajú oddelene.

Okrem práce na seminároch študenti v rámci prvých dvoch semestrov spracujú ročníkovú prácu, ktorej cieľom je rozšíriť ich rozhľad v zvolenej oblasti, ale sekundárnym cieľom je aj naučiť ich pracovať s literatúrou, vyhľadávať články v rôznych zdrojoch a naučiť ich citovať a dodržiavať citačné normy. V druhých dvoch semestroch, keď zároveň absolvujú pedagogickú prax, študenti realizujú malý výskum k téme, ktorú si zvolili v minulých dvoch semestroch na obohatenie. Cieľom tejto časti práce je pripraviť ich na výskum v rámci diplomovej práce, pričom môžu využívať všetky dostupné výskumné metódy. Študenti sú obohatení o určitý teoretický základ zo spracovávaní 1. ročníkovej práce a sú schopní stanoviť určité hypotézy a ciele výskumu v nimi zvolenej oblasti. Tento vlastný pedagogický výskum je jednou z najdôležitejších súčastí základu pre budúci profesijný rozvoj vzhľadom na to, že študenti si osvojujú kritické myslenie v aplikácii na konkrétnu vyučovaciu skúsenosť a učia sa analyzovať túto skúsenosť prostredníctvom získavania výskumných dát a vyvodzovať určité závery, prípadne hľadať riešenia problémov. Tento výskum slúži zároveň aj na to, aby študenti pochopili prepojenie medzi „teóriou a praxou“, ktoré sú často od seba neoprávnene oddelované (či už „teoretikmi“ na fakultách alebo „praktikmi“ v triedach). Študenti majú možnosť pochopiť, že teória a prax sú neoddeliteľne spojené a nemôžu samostatne fungovať. Učia sa reflexii, ktorá napomáha kvalitatívne zmeny a takýmto spôso-

bom získavajú základnú výbavu potrebnú na efektívnu prácu učiteľa – profesionála. Mnohi študenti využívajú tento pedagogický výskum ako odrazový mostik pre vypracovanie diplomovej práce a oceňujú fakt, že sa im takto vytvára väčší priestor na výskumnú činnosť.

Základné východisko pre realizáciu výskumu tvorí prieskum odbornej literatúry a štúdiom vybranej problematiky, ktorou sa študenti prezentujú v prvom cykle. Tému, ktorú na základe štúdiu odbornej literatúry spracovali v rámci ročníkovej práce, ďalej špecifikujú nasledujúcim spôsobom:

1. Identifikácia problému alebo kľúčovej otázky relevantnej pre pedagogický výskum.
2. Stanovenie hypotézy alebo výskumnej otázky.
3. Špecifikácia výskumných metód, ktorými možno získať dáta k danej problematike.
4. Zhodnotenie možnosti realizácie výskumných metód v rámci existujúcich podmienok.
5. Vyhodnotenie predpokladaného prínosu.

Po predbežnej analýze uvedených aspektov študenti vypracujú výskumný plán, podľa ktorého postupujú počas realizačnej fázy výskumu. Samotnému výskumu predchádza štúdiom relevantnej literatúry zameranej na pedagogický výskum, aby si študenti ešte pred začiatkom výskumu uvedomili, ako je nutné postupovať pri zbieraní dát. Najčastejšie metódy, ktoré si študenti volia, je dotazníková metóda, rozhovor, pozorovanie, niekedy aj obsahová analýza dokumentov. K najčastejším problémom, s ktorými sa študenti stretávajú, patria:

1. pri dotazníkovej metóde:

- komplikované zadanie otázky (síce zrozumiteľné autorovi, avšak málo zrozumiteľné alebo vôbec nezrozumiteľné respondentovi),
- príliš dlhé otázky,
- používanie negatívnych otázok, ktoré vedie k zmätočnej odpovedi,
- navádzanie respondenta alebo podsúvanie ním predpokladanej odpovede,
- používanie dvoch otázok v jednej (s použitím spojky „alebo“) s očakávanou odpoveďou áno – nie,
- nevhodné používanie nepriamych otázok (Myslíte si, že ...), ktoré môže respondenta zneistiť, na ktorú časť otázky odpovedá,
- nevhodne volené slová, ktoré sa môžu respondenta dotknúť po ľudskej alebo profesionálnej stránke,
- nedostatočná vzorka respondentov,
- nedostatočné zváženie vhodnosti a potreby určitých otázok, ktoré následne neprinesú dostatok dát na potvrdenie výskumníkovej hypotézy alebo na zodpovedanie jeho výskumných otázok;

2. pri rozhovore:

- problematická reakcia respondentov a neochota zapojiť sa do výskumu,
- učiteľia ako respondenti majú často pocit, že musia výskumníka počúvať a v od-

povediach preto prezentujú žiaduce postoje, teda také, o ktorých predpokladajú, že sú „správne“,

- nevhodne postavené otázky moderátora (výskumníka) – otázky sú navádzajúce alebo zložito prezentované,
- výskumník často rozpráva viac ako respondent,
- výskumník často vedie rozhovor spôsobom otázka – odpoveď a neumožní respondentovi voľnejšie reagovať na daný problém,
- nedostatočne premyslený úvod – študenti často „skočia“ do problematiky hneď prvou otázkou, bez vhodného úvodu,
- problémy s vyhodnocovaním dát – kategorizáciou, analýzou a syntézou;

3. pri pozorovaní:

- nedostatočné štruktúrovanie pozorovania,
- nedostatočné zváženie faktorov ovplyvňujúcich správanie žiakov – nevhodný výber hodiny, nedostatočný počet pozorovaní na hodine pred zahájením zberu dát,
- nedostatočné spracovanie dát,
- problémy s vyhodnocovaním dát – hľadanie súvislostí.

Z uvedených skutočností je zrejmé, že študenti sa potrebujú v dostatočnej miere oboznámiť s tým, ako prebieha pedagogický výskum ešte predtým, ako začnú realizovať výskum v rámci diplomovej práce. Z tohto dôvodu sa takáto príprava v predmete didaktika javí ako kľúčová nielen pre zvládnutie diplomovej práce, ale aj vzhľadom na neskoršie zdokonaľovanie vo vlastnom profesionálnom raste.

Vyučovanie didaktiky na Katedre anglického jazyka a literatúry sa snaží poskytnúť čo najlepšie podmienky študentom na experimentovanie a prípravu na svoju profesiu ešte predtým, než vstúpia do skutočnej triedy. Spätná väzba, ktorú dostávame od študentov po skončení každého semestra, svedčí o tom, že takýmto spôsobom sa v nich rozvíjame kladný vzťah k ich budúcej profesii.

V súčasnej dobe sa vysokoškolský systém štúdiu postupne transformuje na kreditový, ktorý má umožniť študentom voľbu pre nich kľúčových predmetov. Keďže na Prešovskej univerzite tento systém uvádzame až od septembra 2005, veľmi dôsledne sme sa pripravili na zmeny, ktoré to prinesie aj pre predmet Didaktika cudzieho jazyka. Vzhľadom na skutočnosť, že jednotlivé predmety sú v kreditovom systéme rozdelené na povinné, povinne voliteľné a voliteľné, ďalšie smerovanie didaktiky sme určili takto:

1. Povinné jednotky – jednopredmetové štúdium:

- Základy vyučovania anglického jazyka,
- Riadenie učenia sa anglického jazyka,
- Vyučovanie jazykových kompetencií,
- Využívanie učebných materiálov,
- Didaktika AJ na 1. stupni 1,
- Didaktika AJ na 1. stupni 2.

2. Povinné voliteľné jednotky- jednopredmetové štúdium:

- Didaktika literatúry,
- Kultúra vo vyučovaní AJ,
- Multimediálna podpora vyučovania AJ,
- Využívanie autentických materiálov,
- Vyučovanie výslovnosti,
- Vyučovanie gramatiky.

3. Výberové jednotky- jednopredmetové štúdium:

- Tvorivé písanie,
- ESP - vyučovanie odbornej angličtiny,
- Skúšanie, testovanie a hodnotenie.

a) Povinné jednotky - anglický jazyk v kombinácii:

- Didaktika 1,
- Didaktika 2,
- Didaktika 3.

b) Povinné voliteľné jednotky - anglický jazyk v kombinácii:

- Využívanie učebných materiálov,
- Didaktika literatúry,
- Multimediálna podpora vyučovania anglického jazyka,
- Využívanie autentických materiálov,
- Vyučovanie výslovnosti,
- Vyučovanie gramatiky.

c) Výberové jednotky - anglický jazyk v kombinácii:

- Vyučovanie literatúry pre deti a mládež,
- Tvorivé písanie,
- ESP - vyučovanie odbornej angličtiny.

Kreditový systém umožňuje posilniť najmä oblasť voliteľných predmetov, ktoré si študenti vyberajú už s výhľadom na budúcu profesiu, treba však poznamenať, že aj napriek tomu, že mnohí študenti, ktorí pôvodne nemali v úmysle v budúcnosti sa stať učiteľmi svoje rozhodnutie menia práve vďaka skúsenosti z predmetu Didaktika a z pedagogickej praxe. Táto skutočnosť je významnou výpovednou hodnotou pre nás, didaktikov. Na škodu veci však je, že univerzitný typ štúdia nemá často pochopenie pre posilnenie pedagogicky orientovaných disciplín a pedagogickej praxe. Ak by sa tieto zložky v príprave budúcich učiteľov posilnili, tak ako je to v prípade našej Katedry anglického jazyka a literatúry, a ak by sa zintenzívnilo a skvalitnilo ich vzájomné prepojenie, určite by do našich škôl prichádzali lepšie pripravení absolventi.

LITERATÚRA

- ALLWRIGHT, D., BAILEY, K. 1991. *Focus on the Language Classroom*. UK : Cambridge University Press. 250 s.
- COHEN, L., MANION, L., MORRISON, K. 2000. *Reserach Methods in Education*. London : Routledge Falmer.
- KRUEGER, R. A. 1994. *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*. 2. vyd. Newbury Park, Ca. : Sage Publications. 272 s.

Resumé

Teaching English as a foreign language in the Slovak cultural context

Straková Zuzana

*The Department of English Language and Literature, Faculty of Humanities
and Natural Sciences, Prešov University in Prešov*

The article deals with the details of preparation of future teachers of English language. The author describes the status quo of this preparation as well as introduces a new model, which is to be applied after the introduction of the credit system study. The great of attention is paid to the pedagogical research and possibilities for students to learn how to conduct their own pedagogical research. The author believes that through the continuous pedagogical research the teacher can improve their teaching skills and thus become better professionals. Since pre-service teachers have a chance to immerse into the classroom life through this research it is believed that their experience will be enriched of a dimension, which can hardly be provided by university environment only. It is, therefore, a priority for EFL methodologists in the Department of English Language and Literature at FHNC PU to design a course heavily based on a combination of the theory and practice.

Adresa:

doc. PhDr. Zuzana Straková, PhD.
Katedra anglického jazyka a literatúry
Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity
Ul. 17. novembra 1, 080 01 Prešov
Tel.: ++421 051 7570247, e-mail: strakova@unipo.sk